

; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1997. – 35 с.

13. Сластьонін В.О. Формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки // Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н.В. Гузій. – К.: ІЗМН, 2000. – С. 103–107.

14. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.4. – С. 393–628.

15. Уйсімбаєва Н.В. Науково-дослідницька діяльність майбутнього фахівця // Наукові записки. – 2010. – № 88. – С. 243–246.

16. Хомич Л.О. До питання організації педагогічного процесу в педагогічному вузі // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1997. – № 3. – Ч. II. – С. 43–48.

17. Яновський А.О. Зміст пошуково-дослідної діяльності. Зб. наук. праць: Наукові записки. – Вип. 83. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВКДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 234–237.

УДК 378.147.091.31:796

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Стасенко О.А., к. пед. н.,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

У статті розглянуто проблему формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки. Розкрито зміст поняття «педагогічна майстерність» різного трактування. Проаналізовано відмінні характеристики педагогічної майстерності вчителя фізичної культури з урахуванням вимог сьогодення. Визначено й обґрунтовано процес формування педагогічної майстерності вчителя фізичної культури на засадах аксіології.

Ключові слова: педагогічна майстерність, майбутні учителі фізичної культури, навчально-виховний процес, професійна підготовка, аксіологія.

В статье рассмотрена проблема формирования педагогического мастерства будущих учителей физической культуры в процессе профессиональной подготовки. Раскрыто содержание понятия «педагогическое мастерство» разной трактовки. Проанализированы отличительные характеристики педагогического мастерства учителя физической культуры с учетом требований нынешнего времени. Определенно и обосновано процесс формирования педагогического мастерства учителя физической культуры на принципах аксиологии.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, будущие учителя физической культуры, учебно-воспитательный процесс, профессиональная подготовка, аксиология.

Stasenko A.O. FORMING OF PEDAGOGICAL MASTERY OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE IS IN PROCESS PROFESSIONAL PREPARATION

In the article the problem of forming of pedagogical mastery of future teachers of physical culture is considered in the process of professional preparation. Maintenance of concept is exposed pedagogical mastery of different interpretation. Excellent descriptions of pedagogical mastery exactly of teacher of physical culture are analyzed taking into account the requirements of present time. Certainly and the process of forming of pedagogical mastery of teacher of physical culture is reasonable on principles of axiology.

Key words: pedagogical mastery, future teachers of physical culture, educational-educator process, professional preparation, axiology.

Постановка проблеми. Однією з важливих проблем вищої освіти України є підвищення професійної підготовки педагогів і, передусім, майбутніх учителів фізичної культури, від якості підготовки яких залежить стан здоров'я та рівень фізичного розвитку підростаючого покоління. Розв'язання цієї проблеми неможливе без модернізації у вищій школі навчального процесу фахової підготовки з урахуванням сучасних тенденцій удосконалення освітньо-вихов-

ного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах [3, с. 6].

Подальша демократизація суспільства, посилення гуманістичних витоків освіти, підвищення ролі творчої активності громадянина потребують нових пріоритетів професійної підготовки, в якій першочергового значення набуває проблема людини, особистості. Відповідно, нові концептуальні положення в організації вищої освіти орієнтують, насамперед, на створення

умов для цілісного прояву і розвитку особистісних структур майбутнього фахівця. Цінність професійної підготовки пов'язується з удосконаленням особистості, її самосвідомістю, безперервним розвитком, що й зумовлює якість оволодіння професією [4, с. 5].

Формування національної системи фізичного виховання школярів потребує нового змісту та пошуку ефективних форм, засобів і методів підготовки шкільного вчителя, створення відповідного навчально-методичного забезпечення. В основі педагогічної майстерності вчителя лежать знання предмета викладання (фізична культура) та його методики, і вкрай важливо, щоб кожен студент усвідомив, що найсуттєвішим у методиці є рівень індивідуальної майстерності педагога. Через його діяльність методика й віддзеркалюється в конкретних досягненнях учнів.

Діяльність учителя, який конструює особистість школяра, доволі складна, і щоб вона була успішною, йому необхідно володіти технологією специфічних умінь та навичок удосконалення себе як професійно підготовленого фахівця фізичної культури. Успіх педагогічної діяльності вчителя фізичної культури залежить від особистісних характеристик, і тому професійному вдосконаленню треба приділяти значну увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі вивчення науково-педагогічної літератури із зазначеної проблеми нами встановлено, що особистість учителя фізичної культури, структура його професійних умінь і здібностей, особливості діяльності та шляхи її вдосконалення досліджується багатьма авторами в різних напрямках: вивчення структури професійних якостей і здібностей та вдосконалення професійної підготовки; формування професійних умінь майбутніх фахівців під час навчання у вищих навчальних закладах, формування готовності до роботи з фізичного виховання [2; 10].

Досліджуючи проблеми професійної підготовки фахівців із фізичного виховання, науковці наголошують на важливості теоретико-методичного й фізичного аспектів, професійно-педагогічної спрямованості, психолого-педагогічних основ навчання, розвитку професійно важливих здібностей, активізації самостійної роботи студентів [5; 6; 12].

Як зазначають у своїй праці Г.В. Балахнічева, Л.В. Заремба, А.В. Цьось, що формування студента як майбутнього учителя фізичної культури неможливе без усвідомлення себе як суб'єкта педагогічної діяльності, яка повинна включати не лише

набуття знань, умінь та навичок, а й морально-етичне ставлення до педагогічної діяльності, і тому формуванню професійної підготовленості у вищих навчальних закладах повинно надаватися велике значення [1, с. 4].

Нові завдання, що стоять перед шкільною освітою в контексті формування творчої особистості, забезпечення сприятливих умов для саморозвитку кожного учня, вимагають від учителя як організатора навчально-виховного процесу не тільки найвищого рівня кваліфікації зі свого предмету, але й досконалого розвитку його педагогічної майстерності, соціальної компетентності, професійної культури [7; 15].

Визначень педагогічної майстерності в науково-педагогічній літературі чимало (І.А. Зязюн, І.П. Підласий, С.У. Гончаренко та ін.). У будь-якому з них підкреслюється якась своєрідна риса, виявляється непомітна грань багатоманітного вміння, що називається майстерністю.

В Європі під педагогічною майстерністю мають на увазі втілення вчителем у професійну діяльність сукупності інтелектуальних, психологічних і духовних якостей. Майстерність вчителя прирівнюється до майстерності робітника чи ремісника, майстра або митця [15, с. 81].

Зовні майстерність педагога – це вирішення різноманітних педагогічних завдань, успішна організація навчально-виховного процесу й отримання відповідних результатів, але її сутність полягає в певних професійних й особистісних якостях, які породжують цю діяльність та забезпечують її ефективність. На думку В.В. Ягупова, до особистісних якостей педагога належать «людяність, терпеливість, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, висока моральність, оптимізм, доброта, емоційна врівноваженість, доброзичливість, скромність, патріотизм, принциповість, чуйність, емоційна культура і багато інших» [13, с. 231].

В.О. Сластьонін підкреслює: «Педагогічна майстерність – це система, що є самоорганізуючою у структурі особистості, де системоутворюючим чинником виступає гуманістична спрямованість, яка дозволяє доцільно, згідно з вимогами суспільства, організувати педагогічний процес» [9, с. 372].

У зв'язку з розвитком гуманістичного напрямку в системі загальноосвітньої школи особливої актуальності набуває вивчення питань формування основ педагогічної майстерності і мотивації до подальшого її формування та розвитку в процесі професійної діяльності [15, с. 82].

Педагогічна майстерність – це високий рівень опанування педагогічної діяльності, досягнутий на основі глибоких професійних та загальних знань, певного досвіду, гнучких умінь, навичок і творчого підходу, що забезпечує її успішність. Досягнення педагогічної майстерності зумовлюється наявністю у педагога комплексу професійних знань, широкого кругозору, сформованої педагогічної свідомості, професійно значущих особистісних якостей та великого досвіду роботи [8, с. 148].

Майстерність учителя фізичної культури полягає в тому, щоб навчити учнів на високому рівні виконувати вправи, дотримуватися загальних норм поведінки, сприймати та осмислювати нове й невідоме. Велике значення при цьому має привчання учнів до проектування дій, організації контролю (самоконтролю) та поведінки. Тобто всі елементи діяльності вчителя й учнів мають спрямовуватися на кінцевий результат не лише уроку фізичної культури, а й інших форм занять [16, с. 166].

Проблемі педагогічної майстерності приділена значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, але недостатньо розкритим залишається питання здійснення згаданого процесу на основі аксіологічного підходу.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні й обґрунтуванні процесу формування педагогічної майстерності вчителя фізичної культури на засадах аксіології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на засадах аксіології спрямований на формування основ педагогічної майстерності, яка є однією з професійно-особистісних цінностей вчителя. Педагогічна майстерність є результатом цілеспрямованої роботи вчителя над власними професійними й особистісними якостями, а також необхідною умовою якісного здійснення завдань гуманістичної освіти.

Б.М. Шиян вважає: «Педагогічні вміння, сформовані на основі особистих здібностей для виконання педагогічних функцій, лежать в основі педагогічної майстерності. Педагогічна майстерність визначається як мистецтво навчання і виховання, що постійно вдосконалюється. Вона передбачає наявність педагогічних здібностей, загальної культури, компетентність, широку освіченість, психологічну грамотність і методичну підготовку; здатність зрозуміло викладати учням навчальний матеріал, робити його доступним для дітей, викликати інтерес до

предмета, активізувати учнів. Учитель повинен уміти (за потреби) належним чином реконструювати, адаптувати навчальний матеріал, важке робити легким, складне – простим, незрозуміле – зрозумілим» [14, с. 152].

Проблема підвищення педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичної культури є однією з актуальних у вищому навчальному закладі, яка може бути пред'явлена у вигляді системної організації навчально-виховного процесу школи і, водночас, як підсистема професійної підготовки вчителя фізичної культури. Професійна спрямованість навчально-виховного процесу повинна спиратися на такі принципи, а саме:

- цілеспрямованість викладання навчального матеріалу;
- комплексна системно-цільова впливовість на особистість студента – майбутнього вчителя фізичної культури;
- єдність навчання і виховання у вузі, спрямованість на діяльність учителя сучасної школи;

- урахування загальної культури розвитку студентів, диференційованого та індивідуального підходу, які спрямовані на єдність форм роботи: виш – факультет, курс, група – студент;

- єдність виховання і самовиховання, освіти та самоосвіти, розвиток творчої ініціативи, єдність професійного навчання з науковою діяльністю, взаємодія мети особистості й колективу;

- взаємодія мети і завдань професійної підготовки, форм, змісту, умов підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

Аксіологічний підхід до педагогічного процесу в загальноосвітній школі потребує професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичної культури на засадах аксіології.

Важливою метою даної підготовки є формування аксіологічної компетентності вчителя фізичної культури, яка заснована на знаннях, розумінні, усвідомленні та вмінні, а також мотивації до професійної діяльності на засадах аксіології, розумінні основних положень аксіології, педагогічних та професійно-особистісних цінностях вчителя фізичної культури.

Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури є важливою професійно-особистісною цінністю, яка починає свій розвиток у процесі професійно-педагогічної підготовки на засадах аксіології.

Педагогічна майстерність на засадах аксіології – це якість виконання педагогічних завдань, яка залежить від: професійно-педагогічних знань, аксіологічної спрямованості особистості вчителя, методичного

досвіду, професійно-особистісних якостей вчителя та креативного підходу до педагогічного процесу. Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури на засадах аксіології ґрунтується на гуманістичних принципах педагогіки.

Професійно-педагогічні знання, необхідні майбутньому вчителю фізичної культури для виконання професійних завдань, – це знання основних положень аксіології та аксіологічного підходу до педагогічного процесу; теоретичне знання соціально-гуманітарних, медико-біологічних дисциплін та дисциплін професійної підготовки; знання вікових особливостей фізичного, психологічного і психофізіологічного стану організму учнів.

Аксіологічна спрямованість особистості вчителя – це знання, розуміння, усвідомлення та вміння застосування педагогічних і професійно особистісних цінностей; мотивація до використання аксіологічного підходу в педагогічному процесі; ставлення до здоров'я й особистості учня як головної цінності педагогічного процесу; вміння формувати в учнів ціннісне ставлення до свого здоров'я та життя.

Методичний досвід передбачає володіння вчителем фізичної культури різними методами, а саме: педагогічними, фізичного виховання, оздоровчої фізичної культури, національного виховання, засобами фізичного виховання; діагностики стану фізичного розвитку, діагностики психофізіологічних властивостей особистості учня тощо.

Креативний підхід до педагогічного процесу – це, перш за все, творчий підхід вчителя фізичної культури до педагогічного процесу, застосування інноваційних технологій, індивідуальний стиль професійної діяльності, розробка нових методик, форм, прийомів, засобів проведення уроків і позакласних форм занять.

Гуманістичні принципи педагогіки, що складають основу педагогічної майстерності – це, перш за все, розуміння і ставлення до особистості та здоров'я кожного учня як найвищої цінності педагогічного процесу.

У педагогіці гуманізація освіти полягає в утвердженні особистості учня як найвищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських і громадянських цінностей, гармонії стосунків учнів й довкілля на основі засвоєння широкого кола гуманітарних знань, сприяння його практичній реалізації та самореалізації.

У педагогічній майстерності слід виділити такі компоненти: загальна висока культура, ерудиція; високий рівень сформованості професійної моралі; професійні знання;

педагогічні здібності (комунікативні, перцептивні, сугестії, емоційна стійкість, конструктивні, пізнавальні, дидактичні, організаторські, креативні); розвинена педагогічна техніка; інтуїція, творче натхнення і т. п.

Усі названі компоненти педагогічної майстерності проявляються не окремо (як знання або вміння), а інтегрально, у діях і вчинках, в умінні вирішувати поставлені педагогічні завдання, здатності ефективно організовувати педагогічний процес. Завдяки педагогічній майстерності вчитель реалізує свої професійні функції – передає учням соціальний досвід, формує в них соціальні й особисті якості, готує до життя.

Педагогічна майстерність також виявляється в спілкуванні, яке відбувається між учителем та учнем. Стиль спілкування, індивідуальний підхід до учня визначає авторитет вчителя, який відіграє вагомий роль у процесі реалізації педагогічних завдань.

С.О. Сисоєва вважає: «Спілкування виступає однією з найважливіших умов об'єднання людей для будь-якої спільної діяльності. Спілкування між вчителем і учнем – одна з основних форм, в якій дійшла до нас тисячолітня мудрість, накопичена людством. Комунікація є формою зв'язку, процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів, актом спілкування між двома або більше індивідами, процесом передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту» [11, с. 345].

Аксіологічний підхід до педагогічного процесу передбачає особистісний підхід до кожного учня, який необхідний для гармонійного розвитку особистості і здоров'я школяра. Для виконання аксіологічних завдань необхідно створити сприятливу психологічну атмосферу, яка є одним із критеріїв педагогічного спілкування, що дозволяє сформувати довіру та пошану учня до вчителя.

Педагогічна майстерність повинна проявлятися в усіх сферах діяльності вчителя фізичної культури, а саме: *навчальному процесі* – під час організації та проведення уроку фізичної культури і позакласних форм занять; *виховному процесі* – класна й індивідуальна робота з учнями; *процесі методичної роботи* – при розробці навчальних, практичних і тематичних планів, а також створенні методичних рекомендацій і навчальних посібників; *процесі науково-дослідної роботи* – при проведенні педагогічного експерименту, участі в науковій діяльності загальноосвітньої школи та науково-практичних семінарах і конференціях.

Педагогічна майстерність є частиною педагогічного мистецтва. Педагогічним мистецтвом можна вважати досконале во-

лодіння педагогом усією сукупністю психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, поєднане з професійною захопленістю, розвиненим педагогічним мисленням та інтуїцією, етичним ставленням до життя, глибокою переконаністю і твердою волею. Воно виявляється в досконалому володінні педагогом методами і прийомами, всім арсеналом педагогічних умінь та навичок, що забезпечують практичне втілення педагогічного мистецтва в процесі формування особистості вчителя.

Висновки з проведеного дослідження. Під педагогічною майстерністю слід розуміти високий рівень опанування педагогічної діяльності, здобутий на основі глибоких професійних і загальних знань, певного досвіду, гнучких умінь та навичок і творчого підходу, який забезпечує її успішність. Педагогічна майстерність на засадах аксіології – це якість виконання педагогічних завдань, яка залежить від професійно-педагогічних знань, аксіологічної спрямованості особистості вчителя, методичного досвіду, професійно-особистісних якостей вчителя фізичної культури та креативного підходу до педагогічного процесу, що детально обґрунтовано в публікації. Також педагогічна майстерність вчителя фізичної культури на засадах аксіології ґрунтується на гуманістичних принципах педагогіки. З позицій суб'єктного підходу, який трактує гуманістична педагогіка, учень стає активним учасником виховного процесу, здатним здійснювати суттєвий вплив на навчально-виховний процес, перебудовувати його відповідно до потреб своєї особистості, інтересів саморозвитку.

У подальшій дослідницькій роботі планується визначити й експериментально перевірити, педагогічні умови, які сприяють успішній реалізації аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів на основі визначених цінностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балахничева Г.В. Професійна майстерність учителя фізичного виховання : [навч. посіб.] / Г.В. Балахничева, Л.В. Заремба, А.В. Цьось. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 64 с.
2. Іваній І.В. Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту : [навч.-метод. посібник] / І.В. Іваній. – Суми : Університетська книга, 2015. – 128 с.
3. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3–15.

4. Наумчук В.І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор / В.І. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2010. – 160 с.
5. Однолеток Т.В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема / Т.В. Однолеток, М.О. Лянной // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту –Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2009. – № 9. – С. 107–109.
6. Пільова С.Г. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організаційної діяльності / С.Г. Пільова // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 2 (22). – С. 31–36.
7. Педагогічна майстерність учителя фізичної культури : [навч. посіб.] / Випасняк І.П. [та ін.]. / За заг. ред. Г.В. Презлятої. – Івано-Франківськ : Підприємство «ЦСТПРІ «ІНІН» ВОІ «СОГУ», 2011. – 314 с.
8. Педагогічна майстерність вчителя : [навч. посіб.] / За ред. проф. В.М. Гриньової, С.Т. Золотухіної. – [2-е вид.]. – Харків : «ОВС», 2008. – 224 с.
9. Слестенин В.А. Педагогіка : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В.А. Слестенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; Под ред. В.А. Слестенина. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
10. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.П. Сущенко ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 2003. – 46 с.
11. Сисоєва С.О. Психологія та педагогіка : підруч. для студ. вищ. навч. закл. непер. проф. трад. та дист. форм навч. / С.О. Сисоєва, Т.Б. Поясок. – [Вид. 2-ге, доп., випр.]. Кременчук : ПП Щербатих., 2008. – 532 с.
12. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.В. Тимошенко ; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 35 с.
13. Ягупов В.В. Педагогіка : [навч. посіб.] / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
14. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : [навч. посіб. : в 2 ч.] / Б.М. Шиян, І.О. Омеляненко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. – Ч. 2. – 304 с.
15. Язловецька О.В. Педагогіка фізичного виховання : [навч. посіб.] / О.В. Язловецька. – Кіровоград : ПП «Ексклюзив систем», 2015. – 260 с.
16. Язловецький В.С. Новітні технології у фізичному вихованні та спорті : [навч. посіб.] / В.С. Язловецький, О.В. Маркова, О.В. Язловецька. – Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2014. – 204 с.